

EKONOMIUTSKOTTETS BETÄNKANDE 31/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av kärnenergilagen och av strålskyddslagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 december 2014 regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av kärnenergilagen och av strålskyddslagen (RP 320/2014 rd) till ekonomiutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- industriråd Herkko Plit, konsultativ tjänsteman Sari Alho och konsultativ tjänsteman Olli Hyvärinen, arbets- och näringsministeriet
- lagstiftningsråd Marietta Keravuori-Rusanen, justitieministeriet
- regeringssekreterare Helena Korpinen, social- och hälsovårdsministeriet

- direktör Hannu Koponen, Strålsäkerhetscentralen
- teknologichef Timo Vanttola, Teknologiska forskningscentralen VTT
- överfysiker, professor Sauli Savolainen, Samkommunen Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- chefen för juridiska ärenden Kristiina Leppänen, Fennovoima Ab
- utvecklingsdirektör Petra Lundström, Fortum Abp
- chef för juridiska ärenden Ulla-Maija Moisio, Industrins Kraft Abp
- professor Juhani Hyvärinen, Villmanstrands tekniska universitet.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av
— Statens kärnavfallshanteringsfond
— Posiva Oy.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen att kärnenergilagen och strålskyddslagen ändras. Syftet med propositionen är att förtydliga Strålsäkerhetscentralens oberoende ställning i tillsynen över säkerheten vid användningen av kärnenergi. Strålsäkerhetscentralens behörighet i fråga om strålningsövervakning av omgivningen föreslås bli utvidgad och Strålsäkerhetscentralen föreslås få behörighet att meddela föreskrifter om omständigheter som rör kärnsäkerheten.

Kärnenergilagen får bestämmelser om de villkor som ska tas in i statsrådets principbeslut och om Strålsäkerhetscentralens utlåtande över ansökan om tillstånd.

Dessutom ska den kärnsäkerhetsforskningsavgift som tas ut hos dem som innehar kärnansläggning och den avgift som tas ut hos kärnavfallshanteringsskyldiga höjas temporärt i syfte att utveckla infrastrukturen för forskningen i kärnsäkerhet och kärnavfallshantering. Vidare

ingår det bestämmelser om tidpunkten för när de avgifter som föreskrivs i lag bestäms.

Strålskyddslagen ändras så att Strålsäkerhetscentralen får stärkt behörighet i fråga om strålningsövervakning av omgivningen och utö-

kad behörighet att meddela bindande föreskrifter om säkerheten vid användning av strålning.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt med undantag för vissa bestämmelser i kärnenergilagen, vilka avses träda i kraft den 1 januari 2016.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande synpunkter och ändringsförslag.

Regeringen föreslår ändringar i kärnenergilagen och strålskyddslagen. Syftet är att dels förtydliga Strålsäkerhetscentralens roll som oberoende tillsynsmyndighet i kärnsäkerhetsfrågor, dels möjliggöra en ny utvecklingsfas i kärnsäkerhetsforskningen samt bevara och utveckla kompetensen inom området med hjälp av höjda avgifter enligt kärnenergilagen.

Strålsäkerhetscentralens befogenheter. Strålsäkerhetscentralen föreslås få större tillsynsbefogenheter. I fortsättningen ska den i egenskap av myndighet utföra strålningsövervakning av kärnkraftverkens och gruvornas omgivning. På grundval av de gällande bestämmelserna utför centralen strålningsmätningar i form av avgiftsbelagd tjänsteverksamhet. Det har ansetts vara ett problem. Genom lagändringen blir strålningsövervakning entydigt myndighetsverksamhet. Ekonomiutskottet välkomnar ändringen och framhåller att den klarlägger Strålsäkerhetscentralens roll.

Centralen ska i fortsättningen också meddela allmänna säkerhetsföreskrifter. Den ska bereda och besluta om föreskrifterna efter att ha hört de viktigaste intressenterna. Det har ansetts att ett expertverk kan ha rätt att meddela föreskrifter när reglerna är förknippade med en rad yrkesrelaterade särdrag, när det handlar om teknisk reglering med smärre detaljer, när normgivningen gäller små specialgrupper eller när bestämmelserna inte är förknippade med någon större prov-

ningsrätt för myndigheten. Enligt propositionen kan formuleringen i lagen inte helt utan problem tillämpas på dessa krav. Därför föreslår ekonomiutskottet att 7 q § i kärnenergilagen ändras enligt det sägs längre fram i detaljmotiven.

Höjda avgifter. I linje med de kompetenshöjande insatserna och forskningsstrategin inom kärnenergiområdet kommer det att starta en ny uppbyggnadsfas för att utveckla den nationella forskningsinfrastrukturen. Insatserna gäller i första hand verksamheten på Kärnsäkerhetshuset som byggs i Otnäs för VTT Oy och i andra hand ett forskningslaboratorium för värme- och strömningsteknik vid Villmanstrands tekniska universitet. Investeringarna är tänkta att finansieras med de temporära avgiftshöjningarna som regeringen föreslår. Kärnsäkerhetsavgiften och avgiften som tas ut av innehavare av kärnanläggningar höjs från 7,5 till 12,2 miljoner euro 2016–2020 och till 8,9 miljoner euro 2021–2025. På så sätt vill man täcka kostnaderna för lokalerna i laboratoriedelen på Kärnsäkerhetshuset plus investeringarna i högaktiva celler inklusive huvudapparater. Med hänvisning till senaste praxis i grundlagsutskottet och ett yttrande från justitieministeriet anser ekonomiutskottet att bestämmelserna uppfyller kraven.

Statsstödsregler och konkurrensneutralitet. Under behandlingen i utskottet kom frågan upp hur finansieringen av infrastrukturen för kärnsäkerheten ställer sig till EU:s regler om statligt stöd å ena sidan och nationell konkurrensneutralitet å andra sidan. EU:s regelverk om statligt stöd tillämpas på ekonomisk verksamhet när stödmekanismen samtidigt uppfyller de fyra kriterierna

(stöd med hjälp av statliga medel, selektiv åtgärd, snedvridning av konkurrensen och påverkan på handeln mellan medlemsstaterna) i artikel 107.1 i fördraget. Offentlig finansiering av annan verksamhet än ekonomisk verksamhet ingår inte i räckvidden för regelverket om statligt stöd. Som ekonomisk verksamhet räknas inte utbildning för att öka personella resurser, oberoende forskning och utveckling eller omfattande och icke-diskriminerande spridning av forskningsresultat utan ensamrätt. Verksamheten på Kärnsäkerhetshuset kommer huvudsakligen att inriktas på den typen av icke-ekonomisk verksamhet, särskilt de första åren.

Utöver denna icke-ekonomiska verksamhet kommer VTT Oy att bedriva företagsmässig verksamhet utan koppling till den icke-ekonomiska verksamheten. Finansieringen berörs således inte av reglerna om statligt stöd när infrastrukturen nästan helt och hållet kommer att utnyttjas för någon annan verksamhet än ekonomisk verksamhet. En viktig faktor är att den ekonomiska användningen uteslutande är kringverksamhet, det vill säga den är direkt kopplad till infrastrukturaktiviteterna, är nödvändig i det hänseendet eller är fast knuten till den huvudsakliga användningen som inte har ett ekonomiskt syfte. Dessutom förutsätts det att den ekonomiska verksamheten ska vara begränsad och inte får vara större än 20 procent av organisationens totala kapacitet årligen. Åtminstone de första åren beräknas VTT Oy:s företagsmässiga verksamhet på Kärnsäkerhetshuset ligga under 20 procent. Fördelningen mellan ekonomisk och icke-ekonomisk verksamhet kan visas i bokslutet.

Följaktligen anser ekonomiutskottet att reglerna om statligt stöd inte gäller de anslag till Kärnsäkerhetshuset som ingår i propositionen. Det är dock viktigt att arbets- och näringsministeriet kommer att bevaka hur verksamheten på Kärnsäkerhetshuset fördelas mellan ekonomisk och icke-ekonomisk verksamhet. Om den ekonomiska verksamheten ökar så mycket att reglerna om statligt stöd blir tillämpliga, måste ministeriet vidta nödvändiga åtgärder för att verksamheten ska uppfylla kraven i regelverket om statligt stöd.

Finansieringen av Kärnsäkerhetshuset. Med den föreslagna avgiftshöjningen vill man betala investerings- och lokalkostnaderna för laboratoriedelen och högaktiva celler på Kärnsäkerhetshuset. Kostnader som uppkommer innan lagen träder i kraft ska betalas retroaktivt. Ekonomiutskottet anser visserligen att förslaget i propositionen är motiverat. Däremot anser utskottet att finansieringsmekanismen för Kärnsäkerhetshuset inte har gått till på behörigt sätt. På grundval av en tillstyrkande synpunkt från statsrådets finansutskott bemyndigade nämligen arbets- och näringsministeriet VTT Oy 2013 att åta sig lokalen och de anknyttande kostnaderna, trots att anslagen till Kärnsäkerhetshuset till betydande del är beroende av riksdagsbehandlingen av denna proposition.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av kärnenergilagen

7 §. Allmänna säkerhetsföreskrifter. Paragrafen föreskriver om rätt att meddela allmänna säkerhetsföreskrifter. Enligt den gällande paragrafen utfärdas allmänna säkerhetsföreskrifter som är avsedda att precisera bestämmelserna genom förordning av statsrådet. Regeringen föreslår att punkten ska föreskriva att Strålsäkerhetscentralen meddelar säkerhetsföreskrifter. Detta innebär att Strålsäkerhetscentralen kommer att dels bereda föreskrifterna, dels bestämma att de ska meddelas. Centralens rätt att meddela föreskrifter ska bara gälla närmare föreskrifter om bestämmelserna i 2 a kap. i kärnenergilagen. I 1 mom. ingår en uttömmande förteckning av de frågor som Kärnsäkerhetscentralen får meddela föreskrifter om.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 2 utan ändringar och

EkUB 31/2014 rd — RP 320/2014 rd

godkänner lagförslag 1 enligt propositionen men 7 q § med följande ändringar:

7 q §

Allmänna säkerhetsföreskrifter

Strålsäkerhetscentralen meddelar närmare föreskrifter om *detaljer av teknisk karaktär beträffande*

fande de principer och de krav som föreskrivs i detta kapitel, i fråga om
(1—27 punkten som i RP)
(2 mom. som i RP)

Helsingfors den 25 februari 2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Mauri Pekkarinen /cent
vordf. Marjo Matikainen-Kallström /saml
medl. Lars Erik Gästgivers /sv
Teuvo Hakkarainen /saf
Harri Jaskari /saml
Antti Kaikkonen /cent (delvis)
Johanna Karimäki /gröna
Pia Kauma /saml (delvis)

Jukka Kärnä /sd
Eero Lehti /saml
Jari Myllykoski /vänst
Martti Mölsä /saf
Johanna Ojala-Niemelä /sd (delvis)
Arto Pirttilahti /cent
Kaj Turunen /saf.

Sekreterare var

utskottsråd Teija Miller.